

Yargı Reformu Strateji Belgesinin Yenileme Çalışmalarında Yaptığı Konuşma

---

Değerli katılımcılar,

Öncelikle sizleri en içten duygularıyla, saygıyla selamlıyorum.

Toplantıda emeği geçenleri tebrik ediyor, nazik davetlerinden dolayı Sayın Adalet Bakanına teşekkür ediyorum.

Toplantının başlığı “yargı reformu”. Bu iki kelimenin yan yana geldiği bir konu hayati derecede önem taşımaktadır. Zaten toplantıya yargı sürecinin hemen hemen tüm aktörlerinin katılımı da bunu göstermektedir.

Bilindiği üzere yabancı dillerden dilimize geçen “reform” kelimesi, yeniden şekil verme, düzeltme anlamına geliyor. Yeniden şekil verme ve düzel(t)menin yönünü anlayabilmek için “form”un yani biçimin belirlenmesi gerekir. Bu form olması gerekeni, ideali ifade eder. Bu anlamda reform, bozulana düzelterek “form”u yakalama arayışıdır.

Reform eğer yargı alanındaysa, formun ya da ideal yargının biri bireye diğeri devlete bakan iki yönünden bahsedebiliriz. İlk olarak yargı, adalet dağıtma hizmetini en iyi şekilde sağlayarak bireylerin temel hak ve hürriyetlerinin güvencesi olan bir kurumdur.

İkinci olarak ise yargı, başta Anayasa olmak üzere hukuk kurallarıyla çizilen iktidar haritasını koruma ve bu yolla demokratik hukuk devletinin en önemli güvencesi olma işlevine sahiptir. Yargı reformunun araçları zamana ve mekâna göre değişse de, yönü bu iki temel işlevin etkili bir şekilde sağlanması olmalıdır.

Bu iki işlev, bir yandan yargı aktörlerinin belli kişisel ve mesleki niteliklere sahip olmasını; diğer yandan da kişisel ve kurumsal düzeyde bağımsızlık ve tarafsızlığı gerektirmektedir.

Değerli katılımcılar,

İyi işleyen bir yargının sahip olması gereken bu nitelikleri, başka ifadeyle yargının “form”unu “3A” olarak da formüle edebiliriz. Bunlar, aynı zamanda erdemli bir toplumun temelini oluşturan akıl, ahlak ve adalettir. Akıl ve ahlak daha ziyade bireyi, adalet ise toplum ve devleti niteleyen değerlerdir.

Akıl, en genel anlamda doğruyu yanlıştan, faydalı olanı zararlıdan ayırt edebilme gücüdür. İnsanı eşyanın bilgisine sahip kılan akıl, hür olmayı gerektirir. Tam da bu nedenle Kant, aydınlanmanın mottosunu “aklını kullanmaya cesaret et!” şeklinde ifade etmiştir. Zira aklını kullanamayanlar, başkalarının aklının aracı/esiri olurlar. Bunun adı da vesayettir. Vesayet yine Kant’ın ifadesiyle “tasavvur edilebilen en büyük despotizm”dir.

Bu bağlamda bilhassa yargısal akıl, hür ve bağımsız vicdanları zorunlu kılar. Vesayet altında bir yargının, uzaktan kumandalı yargı mensuplarının nasıl ölümcül sonuçlara yol açtığını hep birlikte yaşayarak gördük. Akıl, yaşananlardan ders çıkarmayı; basiret de aynı delikten ikinci kez ısırılmamayı gerektirir.

Diğer yandan 3A’nın ikinci prensibi olan ahlak da içe ve dışarı dönük olarak sorumluluğu, son kertede özgürlüğü gerektirir. Hür olmayanın sorumluluğu da olamaz. Tam da bu nedenle, rahmetli Aliya İzzetbegoviç “Ahlakilik özgürlükten ayrılamaz. Ancak hür fiil ahlaki fiildir” demiştir.

Ahlak, toplumsal düzeyde, “öteki”ne karşı sorumluluğu da beraberinde getirmektedir. Dostoyevski, *Karamozov Kardeşler*’de şöyle der: “Her birimiz, herkesten ve her şeyden dolayı herkese karşı sorumluyuz”.

Son olarak adalet, yer ve göğün üzerine bina edildiği, tüm dinlerin ve ideolojilerin ortak değeridir. Burada adaletle olan ihtiyaçtan ziyade, onun neyi gerektirdiğini konuşmak durumundayız. Adalet, en basitinden bize benzemeyene, bizim gibi olmayana da dinine, diline ve ırkına bakmadan hak ettiklerini vermeyi gerektirir. Adalet, hak sahibine kimliğini sormaz, onu “öteki”leştirmez.

Ancak adalet söylem değil, bir eylem meselesidir. Dahası adaletin sağlanması da yetmez, sağlandığının bilinmesi gerekir. Zira adaletin tecelli ettiğinin görülmesi ve gösterilmesi, bir yandan devlete olan inancı diğer yandan da adalet dağıtmakla görevli yargıya yönelik güveni pekiştirir.

Değerli katılımcılar,

Hiç kuşkusuz, adaletin günümüzde en önemli tezahürü ve ete kemiğe bürünmüş hali, temel hak ve hürriyetlerdir.

Anayasal hak ve hürriyetlerin korunması alanında son 10 yılda yapılan belki de en önemli yargı reformu, Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolunun kabul edilmesidir. Anayasa Mahkemesi 23 Eylül 2012 tarihinden itibaren bireysel başvuruları incelemeye başlamıştır. Bireysel başvuruyla birlikte bireysel hak ihlallerinin ülke sınırları içinde giderilmesi imkanı sağlanmıştır. Belirtmek gerekir ki, bu yeni kurum ülkemizde temel hak ve hürriyetlerin daha iyi korunması noktasında çok önemli bir işlev görmüştür ve görmeye devam etmektedir.

Bireysel başvuru Anayasa Mahkemesini bireylerin günlük hayatına dokunan bir kuruma dönüştürmenin ötesinde, diğer mahkemelerle ilişkisini de farklı bir boyuta taşımıştır. Bireysel başvuru için tüm idari ve yargısal yolların tüketilmesi zorunluluğu, uygulamada bireysel başvuruyu büyük ölçüde mahkeme kararlarına karşı kullanılan bir başvuru yolu haline getirmiştir. Bu nedenle, bireysel başvuru, diğer kazanımlarının yanı sıra, yargının işleyişini ilgilendiren sorunları daha yakından gözlemlene fırsatı vermiştir.

Altı (6) yılı aşan bireysel başvuru tecrübesinden hareketle yargının iki temel sorunu olduğunu söyleyebiliriz:

Birincisi, gittikçe artan iş yükü ve bununla bağlantılı olan uzun yargılama sorunudur. Diğer mahkemeler gibi, AYM'nin de önündeki en önemli sorunlardan biri gittikçe artan başvuru sayısıdır. 2012 yılından bu yana yapılan başvuru sayısı 208 bin civarında olup, bu başvuruların 167 bin kadarı sonuçlandırılmış durumdadır.

Bugün bireysel başvuruda derdest başvuru sayısı 40 bin civarındadır. Bu rakam aynı zamanda AYM'nin son iki yılda yıllık düzeyde aldığı başvuru sayısına eşittir. Bireysel başvuruyu yıllardır uygulayan Alman Anayasa Mahkemesine yılda 5-6 bin kadar başvuru geldiği düşünüldüğünde, Mahkememizin karşılaştığı iş yükünün boyutları daha iyi anlaşılabilir.

Bilindiği üzere, mahkemelerin ağır iş yükü, yargılamaların uzun sürmesine neden olmaktadır. Nitekim bireysel başvuruya ilişkin ihlal istatistikleri de en fazla ihlalin adil yargılanma hakkına, özellikle de uzun yargılamalara ilişkin olduğunu gösteriyor. Anayasa Mahkemesinin bulunduğu toplam ihlallerin % 61,4'ü makul sürede yargılanma hakkıyla ilgilidir.

Dolayısıyla yargılamanın hızlandırılması yolunda yapılacak reformlar büyük önem taşımaktadır. Belirtmeliyim ki, Anayasa Mahkemesi olarak artan işyükü ile mücadele anlamında reform çalışmalarımız hız kesmeden devam ediyor. Bunların başında kısa süre önce tam olarak uygulamaya başladığımız liste usulü kabul edilemezlik kararları gelmektedir. Bu yolla, daha önce açıkça kabul edilemezlik kararı verdiğimiz konularda yapılan benzer nitelikteki başvuruları hızlı bir şekilde sistemden çıkarıyoruz.

Diğer yandan, kısa süre önce yapılan kanuni değişiklikle 31 Temmuz 2018 tarihinden önce makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiası ile mahkeme kararlarının icra edilmemesi konusunda yapılan başvurulara 6384 sayılı Kanun'a göre kurulan Tazminat Komisyonunun bakması sağlanmıştır. Bu şekilde yaklaşık 7.000 dosyada başvuru yollarının tüketilmediği gerekçesiyle kabul edilemezlik kararı verilmiştir.

Ancak bu değişikliğin geçici bir çözüm olduğunu belirtmek gerekir. Bu konuda daimi bir değişiklik yapılarak Tazminat Komisyonunun tam anlamıyla yetkili olması sağlanabilir.

Yargının ikinci temel sorunu en genel anlamda nitelik sorunudur. Bunun da iki boyutu var.

Birincisi, Anayasa Mahkemesi kararları da dâhil olmak üzere, mahkeme kararlarımız dil ve anlatım bakımından maalesef istenen düzeyde değil. Kararlar, çok uzun cümlelerden oluşuyor. Bazen bir kaç sayfa uzunluğunda olan cümlelerin ortasına geldiğinizde başını, sonuna geldiğinizde ise ortasını ve başını unutabiliyorsunuz.

Mahkemedeki raportör arkadaşlara diyorum ki, yabancı dile çevrilemeyecek bir cümleyi kurmayın. Kısa cümlelerle herkesin anlayabileceği bir dil kullanın. Kararlarımız sadece eczacıların okuyup anlayabildiği doktor reçeteleri gibi olmamalı. Mahkeme kararları elbette teknik hukuki terimler içerecektir, ancak bu durum onların herkes tarafından anlaşılabilir şekilde yazılmasına engel değildir.

Dil ve anlatım dışında, kararların önemli bir kısmında gerekçelerin çok iyi ifade edilmediğini, argümanların sağlam olmadığı, sonuca etkili bir iddianın gerekçede karşılanmadığını görüyoruz. Nitekim makul sürede yargılanma hakkı dışarıda bırakıldığında adil yargılanma hakkına ilişkin ihlallerin neredeyse dörtte biri (1/4) gerekçeli karar hakkının ihlaline dairdir.

Değerli katılımcılar,

Bu ve benzeri tespitlerin, hiçbir mesleki ya da kurumsal taassup içine girilmeden, açık yüreklilikle ve özeleştiri anlayışıyla yapılması gerekir. Bu toplantının amacı da sanırım önce deforme olanı tespit etmek, ardından reforme etmenin yollarını aramak olsa gerek.

Son olarak belirtmek gerekir ki yargının tüm sorunlarını bugünden yarına çözmek kolay değildir. Bunu sağlayacak bir sihirli değnek de yok. Bu bağlamda yargı reformu süreklilik arz eden, sabırlı, kararlı ve katılımcı bir çalışma sürecini gerekli kılıyor.

Bu düşüncelerle, toplantının başarılı ve verimli geçmesini temenni ediyorum.

Sabırla dinlediğiniz için teşekkür ediyorum, hepimize sevgi ve saygılarımı sunuyorum.

Zühtü ARSLAN
Anayasa Mahkemesi Başkanı